

**ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР
ЖУРНАЛИ**
1-МАХСУС СОН

**ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ**
СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК-1

**JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES**
SPECIAL ISSUE-1



Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Сабирова Умида Фархадовна
кандидат социологических наук
(Candidate of sociology PhD)

Ижтимоий тадқиқотлар журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
International Editorial Board of the Journal of Social Studies
Международный редакционный совет журнала Социальные исследования

Исмаилов Алишер Агзамович
Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
хузуридаги Иқтисодий жиноятларга қарши
курашиш бошқармаси ходими, иқтисод
фанлари доктори

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
Наманган муҳандислик-технология
институтининг ижтимоий-гуманитар фанлар
кафедраси доценти, фалсафа фанлари
доктори

Каланова Сабохат Мурадовна
Ўзбекистон миллий университети, Ижтимоий
иш кафедраси, социология фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD), доцент в.б.

Акулич Мария Михайловна
Доктор социологических наук, профессор.
Тюменский государственный университет.
Россия

Ахмедова Феруза Медетовна
Ўзбекистон миллий университети,
Социология кафедраси, Социология фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)

Қандов Баҳодир Мирзаевич
Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини
механизациялаш муҳандислари институти
фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори
(PhD)

Алимухамедова Нодира Ядгаровна
Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини
механизациялаш муҳандислари институти катта
ўқитувчиси

Махкамов Қодиржон Одилжонович
Наманган давлат университети
Ижтимоий иш кафедраси, социология фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Бекмуродов Мансур Бобомуродович, Каримов Бобир Шаропович МЕЎР ТУШУНЧАСИНИНГ ИЖТИМОЙ МУНОСАБАТЛАРНИ КОНСЕНСУС ДАРАЖАСИДА ЮКСАЛТИРИШДАГИ РОЛИ.....	5
2. Vakhob Kuchkarov Xoshimovich, Botir Dulanov Erqulovich THE COMBINATION OF POLITICAL CONSCIOUSNESS AND INNOVATIVE THINKING IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....	16
3. Алимухамедова Нодира Ядгаровна ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ГЕНДЕР МУАММОЛАРИ.....	25
4. Гаффорова Мавлюда Қурбонбоевна ЗАМОНАВИЙ ШАРОИТДА РАЎБАР АЁЛ ИМИЖИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ.....	33
5. Мадрахимов Алишер Махамадibroхимович “ЗЎРАВОНЛИК” ТУШУНЧАСИГА СОЦИОЛОГИК ЁНДАШУВ.....	41
6. Кодирова Шарифахон Асратуллоевна КОМПЕТЕНЦИИ МОЛОДЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ НА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЕ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗА ВЛАСТИ В СОЗНАНИИ ГРАЖДАН.....	49
7. Бердимуратов Марат Есемуратович «ИШГА МАРЎАМАТ» МОНОМАРКАЗИ – ЁШЛАР БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДАГИ ЯНГИ ТИЗИМ СИФАТИДА.....	63
8. Камилов Фарход Облакулович СОЦИОЛОГИЯДА “ИЖТИМОЙ МОСЛАШУВ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЎРГАНИЛИШИ.....	72
9. Сияева Гулнора Ашрафовна СОЦИОЛОГИК ДИСКУРСНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ.....	80
10. Абдувалиев Фатхулла МИГРАНТЛАРНИНГ ТАЪЛИМ МУЎИТИГА МОСЛАШУВИ: СОЦИОЛОГИК ТАЎЛИЛ.....	94
11. Абдуразакова Камолахон Юсуповна ЎЗБЕКИСТОН – ҚОЗОЎИСТОН ДАВЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИНГ МУСТАЎКАМЛАШДА МИЛЛИЙ МАНФААТЛАРНИНГ ЎРНИ.....	105
12. Мурзаева Шахло Бахтиёрвна ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВА ҚИРЎИЗ РЕСПУБЛИКАСИ ҲУДУДЛАРАРО ҲАМКОРЛИГИНИ БЕЛГИЛАБ БЕРУВЧИ АСОСИЙ ОМИЛЛАР.....	113
13. Муминова Гульноза Мансуровна ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ.....	121

14. Салимсакова Нилуфар Салиховна, Хусанбаева Юлдуз Бахтияровна СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА КАК СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН.....	131
15. Хашимова Гузал Фатхуллаевна, Султанова Лола Батировна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В РАМКАХ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ.....	139
16. Каланова Сабохат Мурадовна, Саидахмадова Мардонахон Комил кизи, Холмуродов Ғулом Ўткир уғли АВЛОДЛАРАРО МУНОСАБАТЛАР МУАММОСИНИНГ МЕТОДОЛОГИК ВА НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ.....	147
17. Махкамов Қодиржон Одилжонович ТАРИХИЙ ОНГ: МИЛЛИЙ ИЖТИМОЙ ХОТИРАНИНГ АСОСИ СИФАТИДА.....	158
18. Рашанова Гулҳаё Абдикахаровна ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ОЛИЙ ТАЪЛИМ ОЛИШЛАРИГА КЎМАКЛАШИШДА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУТЛАРИНИНГ РОЛИ.....	167
19. Акилова Ўғилхон Мирзапаясовна ЯНГИЛАНАЁТГАН ЖАМИЯТ МАЪНАВИЙ ОМИЛЛАРИ ТАЪСИРЧАНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ РОЛИ.....	174
20. Сабинова Умида Фархадовна, Аликариева Аълохон Нуриддиновна МАТЕМАТИК УСУЛЛАР ВА МОДЕЛЛАР ОЛИЙ ТАЪЛИМ СИФАТИНИ МОНИТОРИНГ ҚИЛИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА.....	181
21. Абдурахмонова Манзура Манафовна МАКТАБЛАРДА САМАРАЛИ ҚАРОР ҚАБУЛ ҚИЛИШ УЧУН ЖАМОАТЧИЛИК ФИКРИНИ ЎРГАНИШ ЗАРУРИЯТИ.....	192
22. Мўминов Зокиржон ИЧКИ МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИДА КАСБИЙ МОБИЛЛИКНИНГ ПАРАДИГМАЛ ЎЗГАРИШЛАРИ.....	200
23. Асамова Умида Абдурашитовна УЧЕБНЫЕ ЦЕНТРЫ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ УЗБЕКИСТАНА.....	207
24. Пак Полина Вадимовна ОБЩЕСТВЕННОЕ МНЕНИЕ О НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ НЕКОММЕРЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЯХ И ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ИМИ ОБЩЕСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ.....	214
25. Абдусатторов Мансур ХАЛҚ БИЛАН МУЛОҚОТНИНГ ЯНГИ ТИЗИМИ.....	224

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Абдурахмонова Манзура Манафова,
Фарғона давлат университети,
«Ижтимоий иш» кафедраси мудири,
иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент
e-mail: manzura.abdurahmonova@mail.ru

МАКТАБЛАРДА САМАРАЛИ ҚАРОР ҚАБУЛ ҚИЛИШ УЧУН ЖАМОАТЧИЛИК ФИКРИНИ ЎРГАНИШ ЗАРУРИЯТИ

For citation: Abdurakhmonova Manzura. The need to study public opinion for effective decision making in schools. Journal of Social Studies. 2021, Special Issue 1, pp.192-199

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2021-SI-1-21>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада мактаб бошқарувида самарали қарор қабул қилишда жамоатчилик фикрини ўрганиш зарурияти, шунингдек жамоатчилик фикри – бошқарув шаклининг самарадор усулларида бири сифатида мактабларда таълим сифатини юксалтиришга хизмат қилиши ёритилган бўлиб, унда жамоатчилик фикрига оид илмий назарий қарашлар, жамоа, жамият ва жамоатчилик фикри тушунчалари моҳиятини ёритиш орқали мактаб таълими бошқарувининг ўзига хос хусусияти ва бу бошқарувда жамоатчилик фикрини ўрганиш технологияларидан фойдаланиш самаралиги таъкидланган. Шунингдек, мактабларда жамоатчилик фикри ижтимоийлашуви нисбатан ёш йўналишлардан бири бўлиб, истиқболда ушбу соҳа бўйича илмий-тадқиқот ишлари олиб борилиши зарурлиги илмий асосланган бўлиб, бунда мактабларда жамоатчилик фикри шаклланишининг асосий манбаи бу ўша ҳудуддаги муаммолар, яъни таълим сифатига таъсир этувчи тўсиқлар ҳисобланиб, жамоатчилик фикри ўқувчилар, ота-оналар, ўқитувчилар, ходимлар, ҳамкор ташкилотлар кабилар орқали социологик сўровномалар ўтказиш асосида ўрганилиши кўрсатилган.

Таянч сўзлар: мактаб бошқаруви, самарали қарор қабул қилиш, жамият, жамоатчилик фикри, жамоатчилик фикрини ўрганиш, анъанавий менежмент, ижтимоий сўровлар

Абдурахмонова Манзура Манафова,
Ферганский государственный университет,
Заведующая кафедрой «Социальная работа»,
кандидат экономических наук, доцент
e-mail: manzura.abdurahmonova@mail.ru

НЕОБХОДИМОСТЬ ИЗУЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ ДЛЯ ПРИНЯТИЯ ЭФФЕКТИВНЫХ РЕШЕНИЙ В ШКОЛАХ

АННОТАЦИЯ

В данной статье подчеркивается необходимость изучения общественного мнения при принятии эффективных решений в управлении школой, а также общественного мнения как одного из наиболее эффективных способов повышения качества образования. Специфика управления школьным образованием и эффективность, которая подчеркивалось использованием технологии исследования общественного мнения в настоящем управлении. Основным источником изучения общественного мнения в школе являются проблемы в этой области, препятствующие на пути к качественному образованию. Кроме того, социализация общественного мнения в школах - одна из относительно молодых направлений, и необходимость будущих исследований в этой области научно обоснована социологическими опросами родителей, учителей, сотрудников, а также партнерских организаций и т.д.

Ключевые слова: управление школы, общество, общественное мнение, эффективное принятие решений, исследование общественного мнения, традиционный менеджмент, социальные опросы.

Abdurahmonova Manzura Manafovna,

Fergana State University,

Head of the Department of Social Work,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

e-mail: manzura.abdurahmonova@mail.ru

THE NEED TO STUDY PUBLIC OPINION FOR EFFECTIVE DECISION MAKING IN SCHOOLS**ANNOTATION**

This article emphasizes the need to study public opinion when making effective decisions in school management, as well as public opinion as one of the most effective ways to improve the quality of education in schools. The specificity of school management and efficiency, which was emphasized by the use of public opinion research technology in this management. The main source of public opinion research in schools is the problems in this area that hinder the path to quality education. In addition, the socialization of public opinion in schools is one of the relatively young directions, and the need for future research in this area is scientifically substantiated by sociological surveys of parents, teachers, employees, as well as partner organizations, etc.

Key words: school management, effective decision-making, public opinion, public opinion research, traditional management, social polls.

КИРИШ

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида Президент Ш. М.Мирзиёев илгари сурган “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” [1, – Б.15] тамойилининг амалиётга жорий этилиши, мамлакатимиз араққийетининг янги босқичида жамоатчилик назорати механизмларидан бири бўлган жамоатчилик фикри шаклини такомиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга бўлди. Аслида, мустақил Ўзбекистонда жамоатчилик фикрини ўрганиш Биринчи Президентимиз И.А.Каримов томонидан 1997 йил 25 июндаги “Ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти даражасини юксалтириш, ҳуқуқшунос кадрларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ишини яхшилаш ҳақида”ги ПФ-1791-сон Фармони билан асос солинган бўлиб, ушбу фармон ижросини таъминлаш мақсадида, 1997 йилнинг 9-июль ойида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ижтимоий фикр» жамоатчилик марказини қўллаб-қувватлаш тўғрисида” ги 343-сонли қарори қабул қилинган ва Жамоатчилик маркази ўз фаолиятини юрита бошлаган.

Бугунги кунда таълим тизимида жамоатчилик фикри техникаси инсон фаолиятининг барча соҳаларида тез ривожланиб ва такомиллашиб бормоқда.

Таълим муассасаларида таълимни бошқариш ва ўқув жараёнини таҳлил қилиш шуни кўрсатмоқдаки, таълимда бошқарув ва бошқарув қарорларини қабул қилиш самарадорлиги, асосан таълим сифатига таъсир этувчи бошқа инструментлар қатори, жамоатчилик фикри асосида шаклланган натижалар ҳисобига амалга оширилмоқда. Билимлар иқтисодиёти шароитида сунъий интеллект билан бир қаторда жонли (онг) интеллект усулларида фойдаланган ҳолда таълим тизимлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш учун янги имкониятлар пайдо бўлмоқда, чунки мактаб таълимида жамоатчилик фикри натижаларидан фойдаланиш орқали таълим муассасаси жараёнларининг заиф тузилмаси, мураккаблиги ва кучли томонлари аниқлаб олинади.

Мактаблар бошқарувида анъанавий менежмент амал қилади. Ушбу бошқарувда классик иқтисодиётда ер, меҳнат ва капитал ишлаб чиқаришнинг ягона омили ҳисобланса, билим, махсуддорлик, таълим ва интеллектуал капитал тизимдан ташқари ташқи омиллар сифатида қаралади. Янги билимлар иқтисодиёти назарияси қўшимча иккита омилни тан олади: технология ва унга асосланган билимларни. Замонавий шароитда технология ва билим нафақат ишлаб чиқаришнинг қўшимча омиллари, балки асосий омил ҳисобланади. Мактаб таълимида жамоатчилик фикрини ўрганиш орқали самарали бошқарув қарорларини қабул қилиш замонавий шароитга хос бўлган технологиялардан ҳисобланади.

АСОСИЙ ҚИСМ

Жамоатчилик фикри тушунчаси маъно-мазмун нуқтаи назардан олиб қаралганда, «жамоа», «жамоатчилик», «фикр» сўзларининг мантикий уйғунлашуви маҳсули сифатида намоён бўлади. Жамоатчилик фикри техникаси илдизи жамоа, жамиятнинг ривожланишига таъалиб, уларнинг такомиллашуви натижасида келиб чиқади. Шу жиҳатлардан келиб чиқиб, ушбу тушунчаларнинг мазмун-моҳиятига эътибор қаратамиз.

Жамоа – кишиларнинг қадимдаги уюшув шакли. Бунда ишлаб чиқариш воситалари ҳамманинг мулки ҳисобланган. Жамият эса – кишиларнинг тарихан қарор топган ҳамкорлик фаолиятлари мажмуи.

Жамоатчилик фикри эса жамиятда, ижтимоий-иқтисодий муносабатлар мавжуд бўлган жараёнларда оммавий онг қарашларарида шаклланади. Жамоатчилик фикри – ижтимоий воқеаларга, турли гуруҳлар, ташкилотлар ва айрим шахслар фаолиятига бўлган яширин ёки ошкора муносабатларни ўз ичига олувчи оммавий онг шакли бўлиб, муайян ижтимоий масалаларни маъқуллаш ёки қоралашда намоён бўлади. Индивидлар, ижтимоий гуруҳлар хатти-ҳаракатини ва ижтимоий муносабатларда муайян меъёрларни белгилайди, умуман, жамият доирасида ҳам, турли ижтимоий гуруҳлар доирасида ҳам амал қилади.

Жамоатчилик фикрининг фаоллиги ва аҳамияти жамиятнинг структуравий характери, ишлаб чиқарувчи кучларнинг, маданиятнинг, демократик ҳуқуқий меъёрлар ва эркинликларнинг тараққиёт даражаси билан белгиланади. Бугунги кунда жамоатчилик фикри таълим сифатини оширишда, ҳокимият органларини сайлашда, оммавий коммуникация воситаларида, аҳоли сўровлари ва бошқаларда ўз ифодасини топади. Ижтимоий мулоқотни ўрнатиш жамоатчилик фикрини шакллантириш ва фаолияти муаммосини ўрганишнинг долзарблигини англатади. Жамоатчилик фикри тушунчаси тарихдан мавжуд бўлиб, турли хил кўринишларда изоҳланган. Қуйидаги 1-жадвалда жамоатчилик фикри тушунчасига олимлар томонидан берилган таърифлар изоҳланган.

1-жадвал

Жамоатчилик фикрига олимлар қарашлари

Жамоатчилик фикрига мутахассислар нигоҳидан нуқтаи назари	
Коробейников В.С.	Феодализм ўзининг бўлиниш хусусияти туфайли жамоатчилик фикрининг гуруҳлар фикри сифатида қарор топиши ва шаклланишида ўз изини қолдирди [2].
Италиялик мутафаккир Макиавелли	“Хукмдор” асарида жамоатчилик фикрининг кўп қиррали эканлигини айтиб ўтади. Сиёсий онг ва

	сиёсий хатти-ҳаракатни ёритиш мақсадида олим жамоатчилик фикрини ҳам ўрганади. У халқни улкан куч сифатида таърифлаб, у ҳукмдорнинг мустаҳкам асоси бўлиши мумкинлигини таъкидлайди. У “ташқи душманларидан кўра ўз халқидан кўпроқ қўрққан ҳукмдор учун қалъани ўраб турувчи деворлар фойда бериши мумкин, аммо ўз халқидан эмас, балки ташқи душманлардан ҳадиксираган ҳукмдор учун қалъаларнинг кераги йўқ... уларнинг энг катта ҳимояси халқининг муҳаббатидир” деб таъкидлайди[3].
Социолог Оугл М.	Жамоатчилик фикри моҳиятини изоҳлашда яқдил нуктаи назарнинг шаклланмаганлигини бу борадаги илмий-назарий хаос ҳалигача барҳам топмаганлигини алоҳида қуёниб таъкидлайди[4, – Б.40].
Ахлоқшунослар ва психологлар The Harris Survey Ear Book of Public Opinion. N.Y., 1970.P. 28-36.	Мазкур ижтимоий муаммони изоҳлашда жамоатчилик фикри ҳодисасига динамик такомилдаги ўзгарувчан ижтимоий-руҳий ҳолат деб ёндошишга мойил бўладилар[5, – Б.28-36].
Compedium of Curneant American Attitudes.N.Y., etc, 1970. 96 p	Жамоатчилик фикрини сиёсатшунослар уни ижтимоий онгнинг муайян мустақил шакли деб асослашга ҳаракат қиладилар[6, – Б.96].
Америкалик социолог Уолтер Липман	Жамоатчилик фикри, деб таъкидлайди у, кишиларнинг умумий, жамоавий манфаатлари ифодасидир[7, – Б.96].
Убайдуллаев Р.А., Ата-Мирзаев О.Б.	Жамоатчилик фикри жамиятнинг ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, ахлоқий ва маънавий ҳаётининг турли жиҳатларини баҳолашда намоён бўладиган мураккаб маънавий-ахлоқий тизим, жамоат онгининг махсус шакли[8, – Б.86-95].
Гегель (Георг Вильгельм Фридрих) – немис файласуфи	Жамоатчилик фикри- халқ истайдиган нарсани билишнинг ноорганик услубидир, жамоатчилик фикрида ҳамиша ҳақиқий бўлмаган нарсалар чатишиб кетсада, у ҳар бир даврда катта кучга эга бўлиб келган.илм-фан муаммоларига ёндошишда жамоатчилик фикридан фойдаланмаслик нуктаи-назарини, илгари суради. У илм-фан чуқур текшириши, атрофлича тадқиқ этилган маълумотлар негизидагина такомил топишини таъкидлайди. Аксарият ҳолларда жамоатчилик фикри “махсус тайёргарликдан, ўқимаган кишилар фикр-мулоҳазаларининг йиғиндиси сифатида кўпгина тасодифий фактлар, тасдиқланмаган хабарлар, фикс-фасод ва ғийбатлар асосида ҳам шаклланиши мумкин” деб уқтиради[9].
Шайманова А.Э.	Жамоатчилик фикри - халқ ёндошуви халқ нуктаи назари тарзидаги тушунча[10].
Эргашева М.	Жамоатчилик фикри халқ ёндошуви ёхуд халқ нуктаи назари сифатида инсоният жисмоний ва маънавий камолоти йўлида шаклланган тушунча бўлиб, у ижтимоий-тарихий воқеалар, даврлар ва тажрибаларни ўзида акс эттиради ва шахс фаоллигининг шаклланишида катта роль ўйнайди[11].

Бугунги кунда таълим муассасаларида самарали қарор қабул қилиш амалиётида жамоатчилик фикри ўрганилади, шаклланади, башорат қилинади ва ҳисобга олинишга интилади, бир сўз билан айтганда, улар унинг фойдасига эришиш учун кўп ҳаракатларни амалга оширадilar.

МЕТОДОЛОГИЯ

Инсоният тараққиётининг бошида ҳам жамоатчилик фикри одамлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи ролини ўйнаган. Ғарбда ҳам, Шарқда ҳам ҳар доим жамоатчилик фикрига катта эътибор бериб келинган.

Қадимги юнон файласуфи Гераклит ижтимоий тузилиш яхлитлигини тан олган ҳолда, шу билан бирга, ҳар ким “ўз ўрнини билишини” [12, – Б.43] таъкидлаган.

Ўрта аср шарқ ҳукмдори ва мутафаккири Исмоил Самонийнинг фикрига кўра, ҳар қандай жамоатчилик фикри бошқаларга нисбатан меҳр ва инсонпарварлик муносабатлари ёрдамида тартибга солиниши ва ижтимоий фойдали йўналиши берилиши мумкинлигини изоҳлайди [13, – Б.94]. Ўзбек илк давлатчилигини асосчиси Амир Темур жамоатчилик фикрини баҳолашда “... биргаликда бўлиш учун барчани умумий ғоя билан асир қилиш керак” тамойилига амал қилган [14, – Б.53].

Шунингдек, давлат бошқарувида жамоатчилик фикри тўғрисида буюк саркарда Амир Темур бобомиз ўзининг «Темур тузуклари» асарида салтанат ишларида тўрт нарсага амал қилишликни биз авлодларига маслаҳат берган:

- 1) (ўзинг билан) кенгаш;
- 2) (бошқалар билан) машварату маслаҳат айла;
- 3) хушёрлигу мулоҳазакорлик билан қатъий қарор чиқар;
- 4) эҳтиёткор бўл.

Чунки кенгаш ва машваратсиз салтанатни барча қилган ишларию айтган гаплари хато бўлган жоҳил кимсага қийсلاш мумкин, унинг сўзлари ва қилмишлари бошга пушаймонлик ила надомат келтиргай. Шундай экан, салтанатни бошқаришда машварату маслаҳат ва тадбир билан иш юритгин, токи оқибатда надомат чекиб, пушаймон бўлмагайсан. Яна шуни ҳам билгилким, салтанат ишларининг бир қисми сабру тоқат билан бўлғай, яна бир қисми эса билиб билмасликка, кўриб кўрмасликка солиш билан битур, тадбирлардан огоҳ қилингандан кейин шуни айтиш жоиздирким, қатъийлик, хушёрлик, эҳтиёткорлик, шижоат ва сабр- чидам билан барча ишлар амалга оширилғай. Вассалом» [15], деб таъкидлаганларида бошқарув тизимида кўпчиликни фикри иштирокини таъминланишини назарда тутган.

XIX асрда Американинг “Atlantic Munsley” газетаси ношири Жеймс Ловел “Жамоатчилик фикри босими атмосфера босимиға ўхшайди. У кўринмайди, лекин квадрат дюймига ўн олти футлик куч билан босим ўтказди”. Баъзида жамоатчилик фикрини “номаълум худо, унинг олдида улар нафрат билан масхара қилишади”, деб номланади. Аммо, биз унга қандай муносабатда бўлишимиздан қатъий назар, битта нарса шубҳасиз бўлиб қолади: жамоатчилик фикри кучли динамик тизимдир [8, – Б.86-95] деб таъкидлайди.

Лекин, ҳар доим ҳам мактаб таълими бошқарувида жамоатчилик фикридан фойдаланиши тўғри бўладими? деган савол туғилиши мумкин. Шунинг учун ҳам, жамоатчилик фикрини мазмун-моҳитига эътиборни қаратамиз.

Жамоатчилик фикри ижтимоийлашуви нисбатан ёш йўналишлардан бири бўлиб, у фуқаролик жамиятининг ривожланишидан дарак беради. XX асрнинг ўрталаридан бошлаб, фанда жамоатчилик фикри ва унинг ҳаққонийлиги каби масалаларга нисбатан шубҳа билан қараш урф бўлган. Бу жамоатчилик фикри социологиясининг ўрганиш доирасини қатор янги муаммолар билан бойитиб, тадқиқот учун замин яратмоқда. Кўп ҳолларда оддий халқ ва олимлар ўртасида ҳам жамоатчилик фикрининг муҳимлиги ва ҳаққонийлиги жуда паст баҳоланиши кузатилмоқда. Мисол учун, П.Бурденнинг “Жамоатчилик фикри мавжуд эмас” номли доклади ёки У.Липпманнинг “жамоатчилик фикри рационал эмас, етарлича эмоционал ва воқеалар ривожидан ортда қолади, шунинг учун, жамоатчилик фикрини бошқарув қарорларини қабул қилиш пайтида асос сифатида қабул қилиб бўлмайди”, деган фикрлари [16, – Б.7] ҳам мавжуд.

Шунинг учун ҳам, Ўзбекистонда жамоатчилик фикри асосида самарали қарор қабул қилинишида Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 12 апрелидаги “Жамоатчилик назорати тўғрисида”ги ЎРҚ-474-сонли Қонунида берилган шаклларида жамоатчилик фикри - жамоатчилик муҳокамасидан, эшитуvidан, мониторингидан, экспертизасидан ўтказилади ва кейингина қўлланилади.

Демак, шубҳасиз, жамоатчилик фикри кишиларнинг у ёки бу ҳодисага нисбатан билдирган эътирозий ёхуд эътирофий муносабатлари, таклиф ва истаклари мажмуидир.

Шунингдек, бугунги кунда жамоатчилик фикри ижтимоийлашуви, социалогиянинг энг қўп талаб қилинаётган йўналишларидан бири бўлиб, унинг асосий мақсади жамоатчилик фикрини ўрганишдаги самарадор механизм ва технологияларни яратишдан ташқари, уни ташкил этиш ҳамда динамикасини аниқлашдан иборат. Бунда жамоатчилик фикрининг объекти ва субъектини ўрганиш, муҳим социал институт сифатидаги фаолиятининг муҳим тенденцияларини очиб беришда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Мактаб таълим фаолиятида самарали бошқарувни ташкил қилиш учун ақлли бошқарув ривожланиб келмоқда. Бугунги кунда ақлли бошқарув инструментларидан бири бу жамоатчилик фикри асосида самарали қарорлар қабул қилиш ҳисобланади.

Ушбу мақолада мактаб бошқарувида самарали қарор қабул қилишдаги жамоатчилик фикрининг субъекти – кенг жамоатчилик (мактаб жамоаси) бўлиб, у ўзининг ички структурасига эга бўлади ва уни социалогик жиҳатдан ўрганиш муҳим аҳамиятга эга. Уларга ўқитувчилар, ходимлар, ҳамкор ташкилотлар, ота-оналар, ўқувчилар, яқка шахслар қабиладир. Мазкур бирликлар доирасида жамоатчилик фикри шаклланади. Мактаблардаги жамоатчилик фикрининг объекти – бу жамоатчилик фикри нима борасида шаклланганлигидир, яъни жамият ёки мактабдаги бирор долзарб муаммо (таълим сифати), қандайдир факт, ҳолат ёки шу қабиладир. Объект қай даражада инсон манфаатларига тегишли бўлса, жамоатчилик фикри шу даражада релефлироқ бўлади.

Мактабда жамоатчилик фикри шаклланишининг асосий манбаи бу ўша ҳудуддаги муаммолар, сифатли таълим тўсиқлари ҳисобланиб, жамоатчилик фикри ўқувчилар, ота-оналар, ўқитувчилар, ходимлар, ҳамкор ташкилотлар қабиладир орқали шаклланади. Чунки, мактаблар моддий ва моддий бўлмаган шароитлар аралашмасидан иборат бўлган тўсиқлардан иборат бўлади. Моддий шароитлар мактаблардаги иқтисодий ресурсларнинг етишмаслиги туфайли юзага келса, ўқитувчилар, менежмент ва техник ходимларнинг етишмаслиги моддий бўлмаган шароит сифатида аниқланди.

Ушбу тўсиқларнинг айримларини ёритиш жоиз деб топдик, уларга:

таълим сифатини пастлиги, бу кўрсаткич асосан ўқитувчиларнинг билими ва педагогик маҳоратини етишмаслиги;

ўқувчиларга яратилган шарт-шароитлар моддий ва маънавий жиҳатдан етарли даражада бўлмаганлиги;

ўқитувчилар таркибига ишга қабул қилинаётган номзодларни аттестациядан ўтказиш сифатининг пастлиги;

ўқитувчилар ва ўқувчилар ўртасидаги ижтимоий-маънавий муҳит соғломлиги таъминламаганлиги;

ўқитувчилар томонидан ўқув машғулотлари жадвалига тўлиқ риоя этилмаслиги;

ўқув машғулотларини кўчириш, ўтказмаслик, дарсга кеч қолиш, дарсларни белгиланган вақтдан эрта тугатиш ҳолларини мавжуд бўлганлиги;

фанлардан ўқув машғулотларининг замонавий педагогик технологиялар асосида ташкил этилмаганлиги;

лаборатория ва амалий машғулотларнинг ўтказилишини ташкил этиш сифатини пастлиги;

зарурий дарслик, қўлланмаларнинг ҳар бир ўқувчига нисбатан нисбати пастлиги, мавжуд бўлса ҳам даврларининг маънавий эскирганлиги;

электрон ўқув-услубий мажмуаларнинг яратиш даражаси пастлиги;

ўқитиш тизимига замонавий инфор­мацион технологиялар қўллаш фаолиятини су­стлиги;

компьютер ус­куналарининг етарли бўлмаганлиги ва интернетга уланишнинг пастлиги; ўқитувчилар ва ўқувчиларни ўқув машғулотларидан асоссиз равишда озод қилиб, турли тадбирларга, хашарларга, мактаб ҳудудидаги турли хўжалик ишларига жалб этилиш холларини кучайганлиги;

ота-оналар ва ўқувчиларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш, уларнинг педагог кадрлар ҳақидаги фикрини тўлиқ ўрганиш мақсадидаги сифатли ижтимоий сўровлар ўтказилмаганлиги кабилар бўлиб, ушбу салбий ҳолатлар натижасида таълим сифатини тушиб кетишига сабаб бўлди.

Бу эса жаҳонда кечаётган сифат глобаллашуви даврида норозиликларни келтириб чиқара бошлади ва бу ўз навбатида мактабларда жамоатчилик фикрини ўрганиш заруриятини келтириб чиқарди, ҳолатни ўрганишни талаб қилди.

Шунинг учун, таълим жараёни учун самарали бошқарув тизимини лойиҳалашнинг стратегик асослари шундан иборатки, ижтимоий сўровлар (социологик сўровномалар) ўтказиш орқали таълим ҳамжамиятининг асосий эҳтиёжлари ва инфратузилмасини жойлаштириш орқали таълим тизимини ўзгартириш мақсадлари билан синхронлаштирилиши керак.

ХУЛОСА.

Хулоса қилиб айтганда, бугунги кунда ижтимоий фикр асосида шаклланган таълимни бошқариш соҳасидаги техник, ташкилий ва бошқарув қарорларини ижтимоий интеллектуал қўллаб-қувватлаш усуллари кенг тарқалмоқда ва бу ташкилотларнинг бошқарув амалиётлари, хусусан, таълим менежменти орасида ўзларининг ажойиб самарадорлигини исботламоқда. Шу билан бирга, ижтимоий фикр асосида шаклланган интеллектуал ёндашувлар ва усуллар ижтимоий ҳамда техник тизимларнинг уйғун ўзаро таъсирининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олади.

Шунингдек, улар аналитик, диагностика функциясини бажаради ва бу охир-оқибат, бошқарув қарорларини қабул қилишга самарали ҳисса қўшади. Таълимни бошқаришнинг энг муҳим усуллари нафақат кадрлар билан ишлаш ёндашувларини ўз ичига олади, балки таълим муассасаси ходимлари ва ўқитувчилари ҳамда ўқувчилари ўртасида юқори ички маданиятни шакллантириш, шунингдек, ўқувчилар таълим фаолиятини ривожлантиришда ижтимоий фикр асосида интеллектуал тизимларни такомиллаштириш йўллари­ни камраб олиш заруратини англатади.

Ижтимоий сўровлар орқали олинган жамоатчилик фикри асосида шаклланган хулоса ва таклифларни мактаб фаолияти тизими­га олиб кирилиши ва жорий этилиши таълим сифатини ортишига хизмат қилади ва бошқарувда қарор қабул қилишда самарали ҳисобланади.

Ик­тибослар/Снос­ки/References:

1. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон ман­фаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза. 2016 йил 7 декабрь. – Тошкент : “Ўзбекистон”, 2017. – Б.15
2. Коробейников В.С. Пирамида мнений (общественное мнение: природа и функции). – М.: Знание, 1987.
3. Кильметова Р.Р. Политико-правовые учения Никколо Макиавелли // Правовое государство: теория и практика № 4 (54) 2018 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politiko-pravovye-ucheniya-nikkolo-makiavelli>
4. Ougl M. Public opinion and Political dynamics. - Boston: 54--, 1950.p.40.
5. The Harris Survey Year Book of Publik Opinion. N.Y., 1970.P. 28-36.
6. Compedium of Curneant American Attitudes.N.Y., etc, 1970. 96 p

7. Lipman W. Public opinion. N.Y., etc, 1992. 96p.
8. Ганиева М. Жамоатчилик фикри – Ҳаракатлар стратегиясини амалга оширишнинг муҳим механизми. // Ижтимоий фикр-инсон ҳуқуқлари. – Тошкент, 2017. № 3. ООО”ISHONCH”. – Б. 86-95.
9. Красильникова Н.А. Общественное мнение как предмет конитивно-дискурсивных исследований в сфере политической лингвистики // Политическая лингвистика 2(36)2011. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/obschestvennoe-mnenie-kak-predmet-konitivno-diskursivnyh-issledovaniy-v-sfere-politicheskoy-lingvistiki>
10. Шайманова А.Э.-Жамоатчилик фикри: мазмуни, шаклланиши, мантиғи. URL:[file:///C:/Users/User/Downloads/zhamoatchilik_fikri_mazmuni_shakllanishi_mantigi%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/zhamoatchilik_fikri_mazmuni_shakllanishi_mantigi%20(1).pdf)
11. Ergasheva M. (2020). Жамоатчилик фикрининг шаклланиш жараёнлари ва унга таъсир этувчи омиллар. Архив Научных Публикаций JSPI, 1(74). URL: https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/6519
12. Popper K. Ochiq jamiyat va uning dushmanlari. – М., 1992, 43-bet.
13. Bekmurodov M. Jamoatchilik fikrini o'rganishning tarixiy ildizlari // O'zbekistonda jamoatchilik fikrini o'rganish metodikasi. – Тошкент, 2004. – Б.94.
14. Темур тузуклари. – Тошкент, 1991. – Б. 53-54.
15. Темур Тузуклар»и ҳақида.// URL: «<http://www.temurtuzuklari.uz/uz..> (кўрилган муддат: 22.01.2021)
16. Социологические проблемы изучения общественного мнения. Учебно-методический комплекс. Составитель д. соц.н., проф. Л.Н.Вдовиченко. Ответственный редактор Д.ф.н., чл.-корр. РАН, проф. Ж.Т.Тощенко. Российский государственный гуманитарный университет, 2010. – С.7.

**ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР
ЖУРНАЛИ
1-МАХСУС СОН**

**ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК-1**

**JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1**

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000